

Ερμηνεία του Imperium Romanum

Η έννοια του Imperium Romanum είναι πολυδιάστατη με πολλές λεπτές αποχρώσεις. Το Imperium αναφέρεται σε μία ανώτερη οργανωτική δύναμη δοσμένη από μία ουράνια Αρχή που έχει σαν σκοπό την εγκαθίδρυση μίας επίγειας τάξης. Αυτή η ιδεολογία είναι συνυφασμένη με την Ρωμαϊκή κοσμοθέαση και πολιτική πράξη από την αρχή, τα ακριβή αίτια που οδήγησαν στην ανάπτυξη αυτής της αντίληψης παραμένουν άγνωστα. Πιθανόν να συνδέονται με τις Αρχαϊκού τύπου κοινωνικές δομές της Ρωμαϊκής υπαίθρου ή με επιρροές της Ετρουσκικής κουλτούρας. Το πρώτο Λατινικό κείμενο που κάνει λόγο στο αναφαίρετο δικαίωμα της Ρώμης για παγκόσμια επέκταση στο Rhetorica ad Herennium (4,13), αυτή η ιδέα είχε καλλιεργηθεί νωρίτερα στα μέσα του 2^{ου} π.Χ αιώνα όταν ο Πολύβιος θα περιγράψει τους Ρωμαίους ως τους κυρίους όλης της Οικουμένης (Poly. 1.1.5;1.3.10). Αν και ο Πολύβιος γράφει μεταξύ του 167-146 π.Χ θεωρεί ως κομμάτια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας την Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, το βασίλειο των Σελευκιδών της Συρίας, τις ελεύθερες Ελληνικές πόλεις κλπ. Σχεδόν σίγουρο είναι πως οι Ρωμαίοι εξαρχής ήταν προετοιμασμένοι να εξαπλώσουν την στρατιωτική τους παρουσία στον τότε γνωστό κόσμο. Το Imperium δεν τοποθετεί την βίαιη αυτοσκοπό της υπέρθεσης του αλλά την χρησιμοποιεί όπου είναι ανάγκη με σκοπό να εξασφαλίσει την ειρήνη μεταξύ των ανθρώπων. Η Ρώμη δεν θα επιθυμήσει ποτέ την εκμηδένιση των εχθρών της, το τελειωτικό εξαφανισμό τους αλλά την υποταγή τους και την ενσωμάτωσή τους σε ένα κόσμο αιώνιας και αδιασάλευτης ειρήνευσης ο οποίος θα ρυθμίζεται από αυτήν και σε τελική ανάλυση από την Ουράνια Αρχή. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως κατά την διάρκεια της Pax Romana ο ρωμαϊκός στρατός αριθμούσε τους μικρότερους αριθμούς. Αυτοσκοπός λοιπόν του Imperium είναι η οργάνωση της οικουμένης, η υποταγή της σε μία ανώτερη δύναμη έτσι ώστε στο τέλος να επιτευχθεί ένας ειρηνικός κόσμος (Pax Romana) διοικούμενος από νόμους που θα διασφάλιζαν την τάξη. Σε μία πιο γενική έννοια είναι η απαραίτητη σκληρή προεργασία για την επίτευξη ενός ανώτερου σκοπού.

Αυτός που έχει τους αρχικούς τίτλους ιδιοκτησίας του Imperium είναι ο Jupiter-Δίας και μονάχα αυτός έχει τα δικαιώματα να το μεταβιβάζει στους Ρωμαίους Βασιλείς ή μετέπειτα στους Ρωμαίους Αυτοκράτορες οι οποίοι προσπαθούν να το εφαρμόσουν ανάμεσα στους θνητούς. Ο Jupiter είναι ο θεμέλιος λίθος της Ρωμαϊκής κοινωνίας, είναι ο εγγυητής της ενότητας του Ρωμαϊκού λαού, αποκλειστικός κάτοχος του Imperium ο οποίος συνδέεται με τους Ρωμαίους ηγεμόνες με μία μυστική σύνδεση που γίνεται ορατή μέσω των οιωνών. Αυτή η μεταφυσική αύρα πίσω από την Αυτοκρατορική αξίωση για καθαγιασμένη διακυβέρνηση του κόσμου θα διατρέχει την Ρωμαϊκή εξουσία σε όλες τις ιστορικές περιόδους με διάφορες βέβαια κατά καιρούς παρεκκλίσεις. Στην Χριστιανική εποχή το μυστηριακό υπόβαθρο του Imperium μετά την φθορά που είχε υποστεί λόγω παρακμής του Παγανιστικού ιδεώδους θα αναβαπτιστεί. Τώρα είναι ο Χριστιανικός Θεός που χρίζει καθαγιαζοντας την εξουσία των Ρωμαίων Αυτοκρατόρων και τους θέτει φύλακες του ολόκληρου του Χριστιανικού κόσμου και πέρα από αυτόν.

Ήταν ο ίδιος ο Jupiter που από την οικία του στο Καπιτώλιο που μεταβίβασε στους αξιωματικούς το Imperium το οποίο μέχρι τότε (509 π.Χ) ήταν νόμιμα παραχωρημένο στους Ρωμαίους Βασιλείς. Οι ηγεμόνες λοιπόν τοποθετούνται στην εξουσία με την θέληση του Δία ο οποίος είναι αυτός που θα τους δώσει την άδεια χρήσης του Imperium. Για αυτό τον λόγο δίπλα στο ναό του Καπιτωλίου υπήρχε

ναός αφιερωμένος στον *Dius Fidius* δηλ. στον «Δία των όρκων» έτσι ώστε η μεταβίβαση του κυβερνείν στους Ρωμαίους να δένεται με προσωπικούς Ιερούς όρκους συμμόρφωσης και καθήκοντος. Έτσι λοιπόν ο Ρωμαϊκός λαός (*populus Romanus*) αποκλειστικός κάτοχος του δικαιώματος άσκησης εξουσίας με σκοπό την σμίλευση ενός ειρηνικού κόσμου τοποθέτησε την τέχνη της κυβερνητικής στην κορυφή των καθηκόντων τους.

Οι Ρωμαίοι Αυτοκράτορες τουλάχιστον την περίοδο του *Principate*, δρούσαν εμποτισμένοι από αυτήν την ιδεολογία και αντιμετώπιζαν τους άλλους υποτελείς βασιλείς (*amicique populi Romani* ή *reges socii et amici*) σαφώς ως κατώτερους αλλά και με ένα βλέμμα συμπάθειας. Το βλέμμα του ευεργέτη προς τον αδύναμο ευεργετούμενο, τον οποίον επιθυμεί να τον αποκαταστατήσει σύμφωνα με τους δικούς του ιεραρχικούς κανόνες. Η ανακηρύξει ενός βασιλιά ως συμμάχου της Ρώμης ήταν και αυτό ένα είδος formula που ψηφίζονταν από την Σύγκλητο, δηλ. ένα σώμα διατάξεων-νόμων με τις οποίες ο υποτακτικός έπρεπε να συμβιβαστεί. Ο Οκταβιανός Αύγουστος ποτέ δεν θεώρησε τον εαυτό του ως Ανατολίτη Έλληνα ή Πάρθο βασιλιά, παρέμενε στο ρόλο του οδηγητή του Ρωμαϊκού λαού (*princers*) και όχι του βασιλιά (*rex*). Επίσης ποτέ δεν θεώρησε τον εαυτό τους ως ισάξιο των άλλων ηγεμόνων οι οποίοι παρεμπιπτόντως έπρεπε να του υποταχτούν εθελοντικά, σε αντίθετη περίπτωση έπρεπε να ασκηθεί η απαιτούμενη στρατιωτική βία. Είναι γεγονός οι συνάψεις ειρήνης με υποτελείς ηγεμόνες δεν προϋπόθενταν εξαναγκασμό από την πλευρά της Ρώμης, ήταν οι ίδιοι οι ηγεμόνες που έπρεπε εθελοντικά να αναγνωρίσουν την υπεροχή των Ρωμαίων. Με άλλα λόγια ήταν υποχρεωμένοι να τους παραδοθούν λόγω κατοχής του *Imperium* από τους Ρωμαίους. Για παράδειγμα η συνάντηση του Αυγούστου με τον Αρμένιο βασιλιά Τιγράνη το 20 π.Χ από την πλευρά της Ρώμης παρουσιάστηκε ως υποταγή του. Τα νομίσματα της εποχής αναγράφουν το τίτλο «*ARMENIA CAPTA*») και η μη συναινετική πολιτική των επόμενων Αρμένιων βασιλιάδων προς την Ρώμη προσελήφθη ως επανάσταση εναντίον της Ρώμης.

Τα γεωγραφικά σύνορα του *Imperium Romanum* ήταν λίγο πολύ ακαθόριστα αν και θεωρητικά θα πρέπει να συμπεριλάμβαναν όλη την γη. Στην Αινειάδα ο Δίας θα πει το αβέβαιο «*imperium sine fine dedi*» (*Aeneid* 1.279) αλλά γεγονός είναι πως από τον 1^ο αιώνα π.Χ η Ρώμη εμφανίζεται στα δηνάρια της εποχής (70 π.Χ) ως γυναικεία μορφή που πατά με το πόδι της μίας σφαίρα, προσωποποίηση της Οικουμένης. Ο εκκεντρικός Έλληνας φιλόσοφος *Aelius Aristides* τον 2^ο αιώνα μ.Χ θα περιγράψει την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ως μία τεράστια πόλη περιτριγυρισμένη από τείχη, αλλά στο μυαλό του πιθανότατα θεωρούσε την πόλη αυτή ως όλον τον κόσμο. Γενικά, από τον 2^ο αιώνα μ.Χ τα όρια της Αυτοκρατορίας (*Limes*) οροθετημένα τόσο στην Ανατολή όσο και στον Ευρωπαϊκό Βορρά με στρατιωτικά οχυρά φυλάκια θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως ζώνες άμυνας και όχι ως το τέλος του *Imperium*. Η Ρώμη ποτέ δεν θεώρησε πως η επέκταση της βασίζονταν και καθορίζονταν από φρούρια αλλά επιβάλλονταν από ένα ανώτερο θεϊκό σχέδιο-πρόνοια. Στην πράξη το Ρωμαϊκό *Imperium* τερματίζονταν στις συνριογραμμές των φυλακίων και στις Ρωμαϊκές και Ελληνικές πόλεις στα όρια της αποκαλούμενης βαρβαρικής επικράτειας .

Μια προσεκτικότερη έρευνα θα αποδείξει πως η ίδια ιδεολογία περί *Imperium* θα περάσει σχεδόν αδιάλλακτη και στο Βυζάντιο με την διαφορά πως εδώ η παγκόσμια ειρήνη θα προωθείται από τον Χριστιανικό Θεό. Ο Αυτοκράτορας, ως αντιπρόσωπος του Θεού στην γη θα φροντίζει την ασφάλεια του επίγειου χριστιανικού βασιλείου και θα επωμίζεται την ευθύνη αντιμετώπισης κάθε απειλής εξασφαλίζοντας την πολυπόθητη ειρήνη. Όπως και στους Αυτοκρατορικούς χρόνους έτσι και στους μετέπειτα Βυζαντινούς ο απώτερος τελικός σκοπός των πολέμων δεν ήταν άλλος

παρά η εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης προς όφελος των ανθρώπων. Οι λαοί που βρίσκονταν μέσα στα όρια του βασιλείου του Θεού θα κυβερνούσαν δίκαια και μεγαλόψυχα από τους Ρωμαίους Αυτοκράτορες. Επομένως για τους Βυζαντινούς οι πόλεμοι δεν ήταν παρά αναγκαίο κακό και διεξάγονταν μονάχα για την υπεράσπιση των συνόρων όποτε αυτό κρίνονταν αναγκαίο να γίνει. Η Βυζαντινή στρατιωτική εποποιία του 9^{ου} και 10^{ου} αιώνα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επεκτατική ενέργεια αλλά ως ανακατάληψη των χαμένων Χριστιανικών εδαφών της Αυτοκρατορίας που πέρασαν σε Αραβικό έλεγχο από τον 7^ο αιώνα και έπειτα. Ως αποτέλεσμα ο Βυζαντινός στρατός ως εγγυητής της Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας έπρεπε να ισορροπήσει μεταξύ του Βυζαντινού ανθρωπισμού/«φιλανθρωπίας» και των πρακτικών αναγκών της πραγματικής ζωής δηλ. μεταξύ της Χριστιανικής φιλάνθρωπης ηθικής και της στρατιωτικής ωμότητας. Αντίθετα με ό τι πιστεύεται η θεολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας δεν θεμελίωσε ποτέ κάποιο ιδεολόγημα ή δογματική σχετικά με την κήρυξη «Ιερού» πολέμου όπως συναντούμε σε πολλές περιπτώσεις στο Ισλάμ (Τζιχάντ). Η υπεράσπιση του Imperium αφορούσε την προστασία των συνόρων της Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί στην Ανατολή τουλάχιστον από το 2^ο μ.Χ αιώνα. Για την κήρυξη πολέμου δεν αρκούσαν μονάχα θρησκευτικές αιτιολογήσεις αλλά έπρεπε να συνδέονται με θέματα διασφάλισης της ακεραιότητας των συνόρων. Εξάλλου η ειδικού αυτή τύπου συμπόρευση μεταξύ θρησκείας και Κρατικών επιδιώξεων δεν ήταν πρωτόγνωρη ούτε στον Παγανισμό

